

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырев Н. Н. Концептуальное пространство когнитивной лингвистики [Электронный ресурс] / Н. Н. Болдырев. – Режим доступа: <http://www.philol.msu.ru>
2. Воркачев С. Г. Счастье как лингвокультурный концепт / С. Г. Воркачев. – М. : Гнозис, 2004. – 240 с.
3. Костомаров В. Г. Языковой вкус эпохи / В. Г. Костомаров. – СПб. : Златоуст, 1999. – 217 с.
4. Кубрякова Е. С. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е. С., Демьянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. – М. : Филол. ф-т МГУ им. М. В. Ломоносова, 1997. – 245 с.
5. Лагоденко Д. В. Образна основа фразеологізмів як спосіб осмислення дійсності / Д. В. Лагоденко. – М. : Вестник МГОУ, 2009. – 156 с.
6. Мова : науково-теоритичний часопис // Питання фразеології. – 2009. – № 14. – 158 с.
7. Степанов Ю. С. Константы : словарь русской культуры / Ю. С. Степанов. – М. : Школа «Языки русской культуры», 2001. – 990 с.
8. Философский энциклопедический словарь [Е. Ф. Губский и др.]. – М. : ИНФРА-М, 1997. – 574 с.

О. Стоцька,

*студентка 5 курсу факультету лінгвістики та перекладу,
Міжнародний гуманітарний університет;
керівник – канд. філол. наук, доц. О. А. Мартинюк*

ЛІНГВІСТИЧНІ ЗАСОБИ УТВОРЕННЯ ГУМОРУ В КНИЗІ Л. КЕРРОЛЛА «АЛІСА В КРАЇНІ ЧУДЕС»

Серед відомих класичних творів для дітей, багаторазово перекладених українською і російською мовами, казка-повість Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес» посідає чи не найперше місце.

Мова казки-повісті Керролла становить значний науковий інтерес. Мовна творчість письменника – це багатомірний комплекс взаємопов'язаних елементів. Художнє бачення Л. Керролла світу неповторно індивідуалізоване. Специфічною особливістю у творі Керролла є те, що важливу роль відіграє мовна семантика. Особливо цікавим є використання автором гумору та виявленню його лінгвістичного статусу, використання «гри слів» та одного з його основних різновидів – каламбуру.

Усім видам «гри слів» (каламбурам) притаманне те, що вони протиставляють одне до одного два, а то й декілька виразів, які мають різні значення, але однакову або ж подібну форму. Саме через це переклад «гри слів» є досить складним явищем. Головною причиною, яка сприяла вибору теми роботи є частий вжиток цього явища у казці-повісті Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес», а також труднощі його перекладу.

Не дивлячись на велику кількість робіт, присвячених різним аспектам каламбуру, в лінгвістиці практично відсутні дослідження змістових характеристик цього прийому. Широке використання «гри слів» та каламбуру у ряді літературних жанрів, агностичне відношення багатьох дослідників до каламбуру, зарахованого ними в список «неперекладних» явищ, диктує необхідність розробки прийому перекладу з однієї мови на іншу. Тема актуальна і в плані вивчення проблеми в створенні образності твору Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес». Саме тому в даній роботі пропонується розглянути весь гумор, «гру слів», лінгвостилістичні особливості англійського каламбуру в книзі Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес».

Актуальність дослідження зумовлена потребою охарактеризувати мовну особистість Льюїса Керролла, дати об'єктивне обґрунтування неадекватно оцінюваній мовностилістичній манері митця, виявити мовні особливості його індивідуального стилю, поглибити уявлення про його творчу особистість.

Головною метою даного дослідження було здійснити функціонально-стилістичний аналіз мови твору Керролла, виявити особливості його індивідуального стилю. За мету було поставлено вивчити специфіку утворення гумору за допомогою різних лінгвостилістичних засобів, виділити елементи гумору як невідкладну складову книги та дати аналіз мовної гри в казці-повісті «Пригоди Аліси в Країні Чудес».

Практична цінність роботи полягає в можливості використати її результати у викладанні домашнього читання та стилістики англійської літературної мови, лінгвістики тексту, у читанні спецкурсів із стилістики художньої мови та лінгвістики тексту.

Блискучий гумор «Аліси», такий неповторний і водночас глибоко британський за своєю суттю, привабливий і логічно вибудований нонсенс, тонка пародія і фантастичні проєкції світу з дитячих снів – все створює неминучий камінь спотикання для перекладачів, чи радше заводить їх у хащі власних дорослих уявлень про світ, власної філософії і власного національного гумору.

Гумор – це особливий спосіб відображення явищ дійсності, які представлено автором комічними, за допомогою певних мовностилістичних засобів. Це особливий вид комічного, ставлення свідомості до об'єкта, що поєднує зовнішнє комічне сприйняття із внутрішньою серйозністю. Це зіставлення речей, деталей, предметів, у якому знаходить прояв комізм зображуваного. Гумористичний сміх виникає тоді, коли мовиться про соціально близьких чи привабливих автору людей, до чийх вал ставиться поблажливо. Викривальна сила гумору зростає, коли автор спрямовує удари проти тих суспільно-політичних умов і сил, жертвами яких є носії хиб.

Загальноприйнято розрізняти два види гумору: ситуативний та лінгвістичний або вербальний. Зрозуміло, що основний інтерес для порівняльно-стилістичного аналізу становить гумор лінгвістичний, оскільки його комічний ефект є похідною стилістичного використання різнорівневих мовних одиниць. Відтворення такого виду гумору іншою мовою буває пов'язаним з необхідністю трансформування оригінального тексту, а інколи воно виявляється неможливим без відповідного супроводжувального коментаря [1, с. 196].

Етапом у розвитку гумору, явищем новаторським, хоча в той же час вкоріненим у народній та історичній традиції, став абсурдний гумор нонсенсу, створений Л. Керролом. Пісні, розсіяні в оповіді про пригоди Аліси, – це нонсенс (майже невідомий в українській літературі), побудований як пародія на байку та сентиментальну поезію (популярні у цільовій полі системі жанри), та на дидактичні вірші для дітей, чого не вистачає в українській літературі. Кожен пародійований жанр вимагає різних методів відтворення гумористичного ефекту. Елементи нонсенсу та «гри слів» стали невід'ємною часткою казки-повісті «Пригоди Аліси в Країні Чудес».

Традиційно нонсенсом вважається абсурдне, нелогічне висловлювання, вираз, позбавлений змісту. З латинської мови (“non” – ні, немає, “sensus” – смисл) так дослівно і перекладається як позбавлений смислу або змісту. Нонсенс активно використовується в мистецтві, однак особливий інтерес для дослідження становить використання цього прийому в казці-повісті «Пригоди Аліси в Країні Чудес». Л. Керролл вводить в дискурс елементи нонсенсу, від не конвенційних поєднань фонем чи морфем до зображення несумісних з навколишньою дійсністю ситуацій (impossible happenings) – тим самим порушує правила та закони (постулати) побудування успішної комунікації.

На матеріалі казки-повісті Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес» був зроблен аналіз гумору – основних стилістичних прийомів, які Л. Керролл використав

у своєму творі. А саме: використання багатозначності, омонімії; помилкове тлумачення значення слова або виразу; каламбур, гра слів та речень; порушення граматики; відсутність розуміння діалектної мови, помилкова етимологія; гра прислів'ями та приказками; порушення пресупозиції/здогадки; маніпулювання логікою; гри ідіоматичними висловлюваннями; використання фразеології.

Найбільшу увагу Л. Керролл приділяв на створення багатозначності у своєму творі. Використання багатозначності, омонімії, паронімії (*Homonyms + words that sound alike*), діє на різних мовних рівнях. Л. Керролл дуже багато використовував прикладів, пов'язаних з омонімами, омофонами та паронімами. Наприклад: "*Mine is a long and a sad tale!*" said the Mouse, turning to Alice, and sighing. "*It is a long tail, certainly,*" said Alice, looking down with wonder at the Mouse's tail; "*but why do you call it sad?*" [2, с. 56]. У цьому випадку два слова-омоніма "tale" та "tail" мають однакове звучання при читанні, але різне написання і значення. "Tale" – це розповідь, яку мала на увазі Миша, та "tail" – хвіст, те що почулося Алісі. Ось чому Аліса не могла зрозуміти чому "tail" – хвіст Миші такий «сумний».

У створенні комічного ефекту Л. Керролл також приділяв увагу використанню гри слів, яка побудована на помилковому тлумаченні слова або всього виразу (*wrong interpretation of the meaning of the word or expression*). Прикладом цього слугуватиме вислів Аліси, в якому вона використовує слово "*antipathies*", не розуміючи його дійсного значення. Наприклад: "*How funny it'll seem to come out among the people that walk with their heads downwards! The antipathies, I think –*" [2, с. 37].

Найяскравішим прийомом Л. Керролла в казці «Пригоди Аліси в Країні Чудес» є гра слів та речень (*pure play of words/sentences*), а саме – каламбур. Наприклад: "*Do cats eat bats? Do cats eat bats?*" and sometimes "*Do bats eat cats*" [2, с. 38]. – В даному прикладі ми бачимо, як автор легко грає із словами, переставляючи їх місцями. Ця перестановка слів "*cats eat bats*" та "*bats eat cats*" й призводить до утворення комічного ефекту. Такий випадок зустрічається і в іншому прикладі: "*Well! I've often seen a cat without a grin,*" thought Alice; "*but a grin without a cat! It's the most curious thing I ever saw in all my life!*" [2, с. 93]. – У даному випадку автор так само робить заміну позицій словосполучень: *cat without a grin* та *grin without a cat*, що призводить до утворення комічного ефекту.

В процесі дослідження лінгвостилістичного гумору у казці-повісті Л. Керролла «Пригоди Аліси в Країні Чудес» можемо зробити висновки, що всі тропи використовуються автором з метою досягнення комічного ефекту, надання особливої виразності мовленню персонажів казки. Л. Керролл моделює особливу реальність, в якій несуттєві на перший погляд речі нерозривно пов'язані з нашою реальністю і фактично віддзеркалюють її.

Комічне означає перш за все ту категорію естетики, яка впливає на почуття абсолютно позитивним чином і супроводжується сміхом без почуття пригнічення. У казці-повісті присутній витончений комізм і цей комічний ефект частіше прихований, ніж явний.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дубенко О. Ю. Порівняльна стилістика англійської та української мов : посібник [для студентів та викладачів вищих навчальних закладів] / О. Ю. Дубенко. – Вінниця : НОВА КНИГА, 2005. – 224 с.
2. Керролл Л. Приключения Алисы в Стране чудес. Набоков В. Аня в стране чудес [повесть-сказка : на англ. и русск. яз.]. – М. : ОАО Издательство «Радуга», 2002. – 320 с.